

העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בהידוד

המאחד בקרבו חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

לרפואתו השלימה של הילד
יעקב חיים בן בריינא גיטל
בתוך שאר חולי ישראל

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה

כרשת כי תצא תשע"ב

גיליון ר"ב
שנה ששית

דבר תורה

"כי יקרא קן צפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ אפרחים או ביצים והאם רבצת על האפרחים או על הביצים לא תקח האם על הבנים". דברים ל"ב ו'.

המדרש רבה בחחילת פרשתנו (ו' א') כותב: "כי יקרא קן צפור לפניך. הלכה: תינוק שנולד כשהוא מהול, מהו שיהא מותר למול אותו. כן שנו חכמים, תינוק שנולד מהול צריך להטוף ממנו דם ברית מפני בריתו של אברהם...". ודברי המדרש הללו צריכים תלמוד, מה שייכות בין מצות מילה לתינוק שנולד כשהוא מהול, לבין מצות שילוח הקן [האמת היא, שהמדרש בסופו מתרץ שאלה זו, מה שייכות הלכות מילה להלכות שילוח הקן, "...ולמה התינוק נימול לשמונה ימים, שנתן הקב"ה רחמים עליו להמתין לו עד שיהא בו כחו, וכשם שרחמיו של הקב"ה על האדם, כך רחמיו על הבהמה... וכשם שנתן הקב"ה רחמים על הבהמה כך נתמלא רחמים על העופות מנין, שנאמר כי יקרא קן צפור לפניך...]. אלא שעדיין יש מקום לביאור ולהבנה, שאף אם יש ענין מסוים של דימוי בין הרחמים של ה' במצות המילה לבין רחמיו על העופות במצות שילוח הקן, האם בשל כך מקום המדרש על הלכות מילה צריך להיות כאן במצוה זו ולא במקומה, במצות מילה.

איתא בחולין ק"ט ב', 'עוף טמא פטור מלשלו. מנה"מ, א"ר יצחק: דאמר קרא כי יקרא קן צפור לפניך, עוף משמע לן בין טהור בין טמא, צפור טהור אשכחן דאיכרי צפור, טמא לא אשכחן דאיכרי צפור, שאילו היה כתוב 'כי יקרא קן עוף' היה במשמעותו גם טמא, אבל בזה שאמר הכתוב 'צפור', וצפור הוא רק טהור, למדים שמצוה זו נוהגת רק בעוף טהור. ומקשה הגמ' (ק"מ א'), 'תא שמע (ויקרא י"ד ד') [וצוה הכהן ולקח למטהר] שתי צפרים חיות [טהורות]... טהורות מכלל דאיכא טמאות... לא, מכלל דאיכא טהרות... אלא אמר בר נחמן בר יצחק: למעוטי צפורי עיר הנדחת... והיינו שהגמ' דורשת ש'טהורות' בא לאפוקי מצפורי עיר הנדחת, ולעולם צפור היינו טהור, ומצות שילוח הקן שייך רק בעוף טהור.

והקשו רבים מהמפרשים על דרשת הגמ' מ'טהורות' למעט צפורי עיר הנדחת לטהרת מצורע, הרי עיר הנדחת אסורה בהנאה, וא"כ מהיכי יתתי לומר שצפורי העיר יועילו לטהרת מצורע שצריך פסוק למעט כן. הרי מקרא מלא הוא (ויקרא כ"ז ל"ד), 'אלה המצות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני', ודרשו חז"ל בירושלמי שבת (פ"ג ה"ג, דף ע"ב ב'), 'אלה המצות. א"ר אילא, מלמד שאם עשאו כמצותן הן מצות, ואם לאו אינן מצות', נמצא שמצורע שטול צפורי עיר הנדחת, לא יטהר, ומדוע צריך מיעוט מטהרות. ותיצו המפרשים, שכל דרשותיו של רבי אילא, היא לירושלמי, אבל לבלבי דורשים מפקסו זה דרשה אחרת, כדאיתא בשבת ק"ד א', 'אלה המצות. מאן שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה'. נמצא שלעולם צפורי עיר הנדחת אסורים בהנאה, אלא שהיה מקום לומר שאם מצורע לקחם אזי בדיעבד יועילו לו, לכך כתבה התורה 'טהורות', ללמד שאף בדיעבד הם מעכבות.

והנה לגבי מצות 'פריעה' איתא ביבמות ע"א ב', 'אמר רבה בר יצחק אמר רב, לא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו, שנאמר (הושע ה' ב'), 'בצת ההיא אמר ה' אל יהושע עשה לך חרות צרים [נשוב מל את בני ישראל שנית]. ודלמא הך דלא מהול... א"כ מאי שוב, אלא לאו לפריעה'. ולכאורה דברי הגמ' הם סתירה מוחלטת לתירוץ של האחרונים לגבי צפורי עיר הנדחת למצורע, שלשיתם דעת הבבלי שמהפסוק 'אלה המצות' לומדים, שאסור לגבי לחדש דבר, ואילו לקעת רבה בר יצחק בשם רב, 'הושע חידש מצות פריעה. ובע"כ צ"ל, שרב סבר כירושלמי, שדרשת אלה המצות בא לומר שאם לא עשה את המצוה כמצותה, לא יצא יד'ח, נמצא שאין צריך לימוד שצפורי עיר הנדחת לטהרת מצורע, ואשר על כן חוזרת קושיית הגמ' בחולין, ש'מטהרות' ניתן ללמוד שצפור הוא לאו דוקא טהור, וא"כ יצא שמצפור לא ניתן ללמוד שצפור שילוח הקן נוהגת רק בעוף טהור, וחוזרת השאלה, מנין שמצות שילוח נוהגת רק בעוף טהור.

בפרשת מילה נאמר (בראשית י"ז ג'), 'המול ימול ליד ביתך וגמקנת כסףך והיתה בריתי בבשרכם והייתם עולם', ונחלקו האמוראים בירושלמי בשבת (פ"ט ה"ב, דף פ"ב ב') בכפל הלשון, 'המול ימול. מיכן לשני מילות, אחת למילה ואחת לפריעה. אחת למילה ואחת לביצים, עד כדי כוונה קצובה... רב אמר, המול ימול, מיכן לנולד כשהוא מהול שצריך להטוף ממנו דם ברית. המול ימול. מיכן לירשאל ערל שלא ימול, ואין צריך לומר ג' ערל...'. והנה לשית ר"ע שמצות פריעה נלמדת מכפל הלשון של 'המול ימול', נמצא שיהושע לא חידש שמצורע דבר, ובאמת אינו יכול לחדש, שהפסוק 'אלה המצות' נדרש כן, ומיושבת קושיית המפרשים בחולין, שצריך צירוף מיוחד של 'טהורות' למעט צפורי עיר הנדחת לטהרת מצורע, היות וסתם 'צפור' היינו טהור ולא טמא, ולכן מצות שילוח נוהגת רק בטהורים, אלא שישית רב, הלומד שמכפל הלשון לומדים מצות הטפת דם לנולד מהול, וכן שרק יהודי שימול יכול למול, נמצא שיהושע חידש מצות פריעה, ובע"כ שלמד כירושלמי, שפסוק 'אלה המצות' בא ללמד שאם לא עשה את המצוה כמצותה, לא יצא יד'ח, נמצא שאין צורך לימוד שצפורי עיר הנדחת פסולות בדיעבד לטהרת מצורע, ואשר על כן חוזרת קושיית הגמ' בחולין, ש'מטהרות' ניתן ללמוד שצפור הוא לאו דוקא טהור, וא"כ יצא שמצפור לא ניתן ללמוד שמצות שילוח הקן נוהגת רק בעוף טהור, וחוזרת השאלה, מנין שמצות שילוח נוהגת רק בעוף טהור.

לפי כל האמור, מבאר רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל ביאור נפלא ע"ד הדרוש בדברי המדרש בחחילת פרשתנו. שבתורה נאמר 'כי יקרא קן צפור לפניך', ודוקא כתיב 'צפור' ולא 'עוף', למד שכל מצות שילוח שייך רק בעופות טהורים ולא בטמאים, כי 'צפור' היינו עוף טהור, ומה שמצאנו כתיב 'אפרחים טהורות' כתיב טהורות ולא בטמאים, כי עיר הנדחת שאף בדיעבד פסולים, וצריך לימוד זה של 'טהורות', כי דורשים את הפסוק 'אלה המצות' שאין נביא רשאי לחדש דבר, ולפי"ז יהושע לא חידש מצות פריעה, לא למדים זאת מהמול ימול, על כן מקשה המדרש, מנין לנו שתינוק שנולד מהול צריך הטפת דם ברית, שנמצא גיולה כמין חומר שייכות בין מילת תינוק הנולד מהול למצות שילוח הקן, שרק חממת מצות שילוח הקן אינו לימוד שתינוק שנולד מהול צריך הטפת דם, והדברים מתוקים מדבש ונופת צופים.

אכן עדיין ג'ב', שלפי"ז יש להבין מה התשובה של המדרש, 'ומנין אתה למד, מן התורה, שנאמר המול ימול ילדי ביתך ומקנת כסףך', הרי שהמדרש כותב להדיא שהלמוד הוא מהמול ימול, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא. ומצוה ליישב (ואולי יש לומר שהמדרש למד שהטפת דם להנולד מהול נלמד מהמשך דברי הפסוק, ועל כן הביאו את כל דברי הפסוק, ולא רק את התיבות 'המול ימול', אלא שבפסוקו אין נראה כן, וצ"ע).

כתב חידה

לבית אשתי ראשונה דאגתי,
וכשנטלוה לבכות התחלתי.

בעבור אשת בני כל רכושי נתתי,
ולאחיו את אשתו להרחיק רמזתי.

לעגתי וקללתי את הבונים,
שלבסוף נעשו רוחות ושדים.

מי אני?

רמז: דמות הקשורה לפרשה

תקורות: הקשר בין הדמות לפרשה הוא בהזכרתה או ברמיזה בפרשה או בפרשי

חילוקא דרבנן

כתיב (דברים כ"ד ג'), "השב תשיב לו את העבטו כבא השמש ושב בשלמתו וברכך ולך תהיה צדקה לפני ה' אלהיך", ודרשו חז"ל (פסחים ל"א ב' וכע"ז בב"מ פ"ב א'), "א"ר יצחק, מנין לבעל חוב שקונה משכון, שנאמר ולך תהיה צדקה, אם אינו קונה משכון צדקה מנין, מהאן לבע"ח שקונה משכון", ומבואר שעצם ההלוואה אינה צדקה אלא רק השבת המשכון.

ע"י ביבמות (ס"ג א'), "המלוה סעל לעני בשעת דחקו, עליו הכתוב אומר (ישעיהו נ"ח ט'), אז תקרא וחי' יענה תשוע ויאמר הנני", ומבואר שעצם ההלוואה לעני מצוה גדולה היא, ומדוע לא יחשב כצדקה, ובמיוחד כשמלוה לעני בלא משכון, שסומך עליו שיחזיר לו

וצריך ביאור!!!

בין חידות

איד יתכן מצב, שראובן חייב להתענות, אך אם שמעון ירצה, לא יצטרך ראובן להתענות (למעט באופן שקיבל ע"ע תענית אם ירצה שמעון וכיו"ב).

מעשה רב

ר' ראובן, תלמיד חכם מובהק ומתמיד גדול שאינו מבזבז מזמנו רגע, במשך תקופה ארוכה הקפיד להתפלל מידי בוקר בבית מדרשו של אחד מחכמי הדור.

ר' שמעון ידידו של ר' ראובן, שאף הוא נמנה על המתפללים באותו בית מדרש, הבחין שמפעם לפעם במהלך התפילה רושם ר' ראובן דברים בפנקסו, וכאשר הדבר חזר על עצמו פעמים רבות, שאלו ר' שמעון, יאמר לי כת"ר, מה ההיתר לכתוב באמצע התפילה, שהוא לכאורה הפסק, שהרי עצם הטעם שכבדו חס על רגעיו שלא ילכו לריק, אינו סיבה להתיר להפסיק בתפילה.

ראה, הסביר ר' ראובן, במהלך התפילה מתבונן אני רבות בי'חכם' המתפלל עמו, ומידי פעם אני שם לב לפרטים הלכתיים והנהגתיים, שיש בהם משום לימוד ארחות חיים עבורי, ואם לא אכתוב את הדברים מיד על מנת שלא אשכחם, עלול הדבר להטרידני בתפילתי, ועל כן אני ממחר לרושםם בפנקסי.

האם לשם כך מותר גם להפסיק בדיבור, תמה ר' שמעון. וכשהשיבו ר' ראובן בשבשל כך הוא יך כותב, חזר ר' שמעון והקשה, הרי כתיבה כדיבור. ואילו ר' ראובן השיבו שהכלל שכתביבה אין פירושו שהכתיבה נחשבת כדיבור, אלא רק כלפי כל אותן דברים שצריך לאומרם בפה, שלפעמים מועיל הדיבור שנחשב הדבר כאילו אמרם בכתיבתו, אבל לגבי 'הפסק', ודאי שאי"ז כדיבור, אלא הפסק בעלמא.

השאלה היא, הצדק עם מי ?

מעניינא דסדרא

כתב הרמב"ם (פ"ג מהלכות רוצח ה"ז), "...אמרו חכמים כגון שראהו לבדו שעבר עבירה והתרה בו ולא חזר, הרי זה מצוה לשנאו, עד שיעשה תשובה ויחזור מרשעו". היאך ניתן להוכיח ע"פ פרשתינו, דבזמן הזה אין מצוי לקיים דין זה.

© כל הזכויות שמורות לאיחוד בחידוד - הרבנים הנוכחים - ארץ ישראל

שחוששין דבזמה"א אין לנו חכם הראוי לזה. וצ"ע.

תשובה ל"מעשה רב"

בתשובה לשאלה, האם ניתן לברך ברכת 'שחלק מחכמתו ליראיו' על אדם גדול שמתנגד שיברכו עליו ברכה זו.

האם בברכת 'שחלק מחכמתו מקיימים מצות כבוד חכמים'?

א] הנה ברכה זו אינה מלכות כבוד ת"ח, אלא מדיני ברכות השבח, וכדמבואר בחכמות ב"ה א', שנמנו שם כל ברכות השבח יחד, ו"ח" הוראה חכמי ישראל, ואומר ברוך שחלק מחכמתו ליראיו. חכמי עולם... מלכי ישראל... מלכי עכו"ם... והכמי עולם" אין שום דין לכבדם, רק הברכה הוא שבח להקב"ה שברא בעולם מצוות חכמה וכבוד, ובישעה שרואה האדם ענין המעורר לזה, זה הזמן לשבח על כך.

ולפי"ז י"ל שאין שייך כלל להחכם למוע מעמברך לברך, ואדרבה, זהו מצוות, רק שהיה מקום לומר, דכאשר יש חכם שנשלמו בו תנאי הפלגת החכמה כדי שיהיה ראוי לברך עליו ברכה זו, ויראה אותו ואינו מברך מדת שמולזב בחכמתו, יש בזה ח"ו משום דלול בתי"ח, אל"ה חכם דיינא שבשמרך, וממילא יש כאן גם אמירה שהוא חכם גדול, וממילא מתכבד בזה החכם [ועי' לשון הגמ' 'פתח בר שבת וברך ליה' ומש"כ ע"ז בהגהות הגרי"ע"כ ובא"ר ס' ו"כ סק"ו].

מוע המבך על עני"ם חכם, אינו קרא שמכבדו?

באמנם אכתי אין בדין כל שייכות למה ש"ח' שמחל על כבודו וכבוד מחול (עי' בקושטין ל"ב ב') וש"ת רמב" (ל"ב), כי בזה שמחל על כבודו, אינו יכול לפטור במרכתל השבח להקב"ה. ויש לרדקק נמה מעשה בניו ל"א, 'ואמר רב', אסור לאדם שיאמר כמה גאה עכ"ם וכי מעשה רבי"ג' וכי וראה עולם וכי אמר מה רבו מעשיך... ורב (היינו, לדרב קשה, אך שיבט רשע"ג כן על הנכ"ם נאה, והרי הוא בכלל לא תתנם, אלא מותר, [דבר] אודווי הוא דקא מודה, דאמר מר הוראה ברית טובות אומר ברוך שככה ברא בעולמך", היינו שרש"ב ש"ח ב"ה להקב"ה ולא להנו, ולכאורה י"ל מצאנו שיש ענין שיברך ברכה זו בלחש, כדי שהעכ"ם לא יתנב"ה בזה.

בטעמו של ה"נה"ב שהפסיק את הפני הושיע' נבד צוזאות

ב] ואולי יש מקום לדון בזה ממה שמצינו נידון בפוסקים, על חכם שציוה שלא יספידוהו אם שמעין לו, לכא"מ כה שייך שציוה על כך, דגם אם לא בענותותיו אינו רוצה שיבחוהו, הא חיוב בזה אינו נוגע אליו, רק להנשארים, ואדרבא ח"ל הפליטו באזהרה יתירה על הספדו של חכם, עד שגמרו (שבת ק"ה ב'), הדמתעצל להספדו של חכם ראו לקבורו רח, ועמו ב"ת ('יר' ס' ש"ד סק"א) שמעתיק דעות הפוסקים בענין זה, ושם מבואר שהנובי" עבר על צוזאות הפ"ל בזה, משום שסבר דלא כל כמינה לוותר על דבר שהוא כבוד התורה של כלל ישראל, ע"ש.

להשיטות דס"ל שיש לשמוע לחכם ולא להספידו, י"ל דכיון דח"י יש עונש של שמשבחין אותו במה שאין בו (כדאיאת בברכות ב' א'), א"כ החכם הזה שחשש לעצמו, שאינו ראוי לזה, הוא לשיטתו שפיר דמי לחוש, וכיון שהוא נהג כדניגא, אין דופי בצוזאותו, ורצונו זהו כבודו, ושוב ה"ל מצוה לקיים דברי המה.

ולפי טברא זו גם בניד"ד, כיון שחושש לעצמו שאינו ראוי לזה, לפי מה שמכיר את עצמו, שפיר צריך להזהר למברך, שהוא ברכה לטב'לה, דכיון שיש דעות בפוסקים דכיום אין לברך ברכה זו, שוב י"ל דגם אם ס"ל כהדעות שכן יש לברך, מ"מ דבר אינו יוהרה מה שמוחה במברכין, כי יש רשות לסמוך על דעת החולקים, ולשתוק מלברך, או עכ"פ לברך בלש שם ומלכות.

ג] ולפי"ז יש שנמנע בביתו של חכם, שדעת החכם במפורש, שאין לברך עליו 'שחלק מחכמתו', לכא"ו יהיה אסור לברך עליו, שאין רק מחילה על כבודו, אלא שזה פסק הלכה שאין לברך, וא"כ בביתו בוודאי אין מותר לחלוק עליו, והלא אתריה דמר, ומסתמא שאפילו בלחש אסור לברך עליו, והלא בלש שם ומלכות י"ל דמותר, דאז הוא מסכים לכל השיטות, גם לאותם

1 בעת ראיתי, שהגאון ר' יהודה עדס שליט"א סיפר [בתוספתו על הגה"צ ר' גבריאל לור גצ"ל] דנפס עתה בספר מעשיי בבר', מתורו זה אלא גאון ובדיק זצ"ל, שם וזכר סילסטאנו עם ציוה שלא להספידו, ואמר היאמר יבניה, כשסיית משפר רח"ל, ונחלט ככתוב.

2 ועי' יוסף אומץ [תקומת] אות ת"כ, ו"כ במקור ח"ם [לבעל ח"ו"י] בקיבור הכלות י"ו רכ"ד, ו"כ בעיר מירושלם ו"כ ו, ו"ע ע"ה רעת בשנים [כה"ר] ו"ה א"י יהודה שליט"א] ר"כ ס', השתעק באורך מחכמי ספרד בזה, ובראשם הפתח הדברי, ו"ש מה שט"א בזה.

3 עי' גמ"ב שיש העיר על שיטתו המפסקין. וראה ש"ת מנתת אלעזר ח"ה ס' ז', וע"ש בשתי ח"ה ס' י"ג, ובאו נדרו ח"ה ס' ד' ב' ושמעתי מה הר"א י"א טוקר שליט"א] מה"ס כיבורי א"ר סיפרי, שמר האהן רבי ישראל אבא גוסטמן זצ"ל, בעלות זצ"ל, ונכס הלאות מרבי, וכושדותו לו שאין היה הדיין בב"ד של הרנ"ח ביולטא, ועל שאלה בענין עונות, שהנכס בשעתו להנח"ל, דעיר הרב גוסטמן דהרנ"ח [השבי], התכף ענה וברך בשם ומלכות על הרב גוסטמן 'שחלק מחכמתו ליראיו' [ששמתי ח"ה], כאשר מרן היראה משה' השתקע בלש שמו"ם, ונח' להתיישע עם שנים מגדולי ישראל באר"ק, בשאלח מחס חיה הר"ה זצ"ל, גוסטמן בער"ש [קונטרסי שיעורים] ומנחת יצחק שליט"א שליט"א משנע, שחשק היר"ה זצ"ל, בירך ברכה זו על האנו מצינו, וכושפאלא, אל מדוע על עצמו הוא מתנב, שיברכו, שהיי ממה בעינך מבורך, דס"ל דגם בזה"ו אפטר לברך, והא אפטר לדמות את היראת שמים של הרב מצ"ב י"ו.

4 ומדוע"ו [הייחתי נכנס בעת ששאל אחד לרבינו שליט"א] בזה"ו, "שמעתי מה"א שליט"א, שיברך על רוב ברכת מחכמי בני"מ, ורבינו שמען, ותאמר אמן. והשיב לו רבינו זצ"ל, ואני אומר, שיברך הם שכלו ומלכותו." ושמעתי מהר"צ יוספי שליט"א, ועל נוכח שבתו את הר"ה שליט"א אלישבי זצ"ל, ו"מתי משה שיברכו עליו, וחשבי: "מחמתנו, נו לא כליא ילוי, והשיב זצ"ל, "ונח"ל מחכמי בדין הקדושות על הנטיב"ז שיש לו אבה.

5 עי' "ענין העני" (מהרה"ר זצ"ל, גוסטמן בער"ש) [קונטרסי שיעורים]. אמר הרב א"ר אלישבי זצ"ל, שגם בזומנינו נוהג הברכה הזו, אלא שצריך לדעת לאמוד נכו"ן את דות החכם.

6 ומדוע"ו [הייחתי נכנס בעת ששאל אחד לרבינו שליט"א] בזה"ו, "שמעתי מה"א שליט"א, שיברך על רוב ברכת מחכמי בני"מ, ורבינו שמען, ותאמר אמן. והשיב לו רבינו זצ"ל, ואני אומר, שיברך הם שכלו ומלכותו." ושמעתי מהר"צ יוספי שליט"א, ועל נוכח שבתו את הר"ה שליט"א אלישבי זצ"ל, ו"מתי משה שיברכו עליו, וחשבי: "מחמתנו, נו לא כליא ילוי, והשיב זצ"ל, "ונח"ל מחכמי בדין הקדושות על הנטיב"ז שיש לו אבה.

7 וראה בשרע ענין ה"ל ע"ה ס', מה' שהר"מ שטרנבוך שליט"א סיפר, שאינע שברכו על הנח"ק' ו' אלמנו וסומן זצ"ל כשהיה ברבלין, ואמר 'ברכה לבלע', ואומרים, שמרוב צער, התפעל.

תשובה ל"חילוקא דרבנן"

בתשובה לשאלה, אך ליישב את מש"כ (דברים ז" ח.), "כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע יפגע דבר, ירבת שפערין וקמת ועליה לא המקום אשר יבחר ה' אלהיך ב' ופוט"י, וקמת ועליה, מלמד שביט המקדש גבוה מכל המקומות", דמבואר שגבוה מכל המקומות ממש, ואילו להלן בפסוק (שם ל"ג ב'), "ולבנימי אמר ידדי ה' ויבין לבטח עליו גובה עליו כל היום ובין חפמי שכן", פרש"י, "א"כ כתמי שני, ונפ"ה ארצו היה בית המקדש בנוי, אלא שנמוך עשרים ושש אמה מעין עיטם...", ומבואר שלא היה ביהמ"ק גבוה מכל המקומות.

איאת סנדהרין פ"א ג', וקמת ועליה, מלמד שביהמ"ק גבוה מא"י, וה"י מכל הארצות", ופרש"י, "ש"מ אין לך עין ברב"י שאין ירושלים גבוה ממנה". ועל' בתוס', שקששו, דהא איכא עין עיטם, שגבוהה ממנה כדא"ו בנתיב"ם ז" ב', והעיוני שאולי י"ל, שלכן דקדק רש"י לכתוב אך לך עין בא"י שאין ירושלים' גבוה ממנה, שהכוונה למקום יושבו, משא"כ עין עיטם שלא היה אז מקום ישוב. שו"ד כמעט מפורש שכן, ובחלתו ינעק עפרש"י עה"ת.

ואולם בתוס' שם תירצו, "אי נמי כותלי ביהמ"ק גבוה מעין עיטם, שגובהו ק' אמה", והיינו שאמנם קרקעית ביהמ"ק היה נמוך מעין עיטם, אך ידו עם הגג היה ביהמ"ק גבוה יותר מכל א"ר

וכתירוץ זה יש לדקדק בחילוק הלשונות בפרש"י, שבדברים ז" ט' כתב, "מלמד שביט המקדש גבוה מכל המקומות", ואילו להלן שם ל"ג ו"ב, כתב: "בגובה ארצו היה ביהמ"ק בנוי, אלא שנמוך עשרים ושש אמה מעין עיטם", דהיינו כשמדובר על המקומות ממש רש"י שביהמ"ק גבוה מכולם, בזה ח"ו שהכוונה לכל המקומות הבנויים ז"כ, שהיה ביהמ"ק, דהיינו הבית כולו כולל כתליו גבוהים מכולם. לעומת זאת כאשר מדובר על המקום שעליו בונ את ביהמ"ק, אמנם ג"ז היה גבוהה, אך לא מכל הארצות, ולכשון רש"י 'בגובה ארצו היה בנוי', כאן מדובר על שטח האדמה בארץ בנימין, שעליו בנו את ביהמ"ק, גבוה זה היה אמנם נמוך מעין עיטם.

תשובה ל"מבין חידות"

בתשובה לשאלה, מתי אסור לאדם לעמוד ע"ג כרים וכתשות?

במ"ב ס' תרנ"ג סק"ט, כתב: "בשעה שמתפלל תפלת ה' שם אסור לעמוד ע"ג כרים וכתשות אפילו אין לו עור, מהם שנראה כמתנאה אם יעמוד על כרים וכתשות, ואפילו אין גבוהין ג' טפחים", ובשעה"צ שם מביא בשם האחרונים, דעצם העמידה על כרים וכתשות הוא דרך גאוה, ע"ש [וקצ"ע שכתב הזכיר ק"ז זה כבר בהלכות תפילה ס' ב' ז', ע"ש], והמתין לבלתו רק בהלכות יום הכיפורים].

תשובה ל"מעניא דסדרא"

בתשובה לשאלה, לגבי איהו דין בפרשתינו, אי שפיק"מ אם בא לקדש מצוה התלויה בקידוש החדש, או שאינה תלויה בקידוה"ח.

המדובר הוא במצות ל"ח דלא תסור, כדכתבי בפרשתנו (ז" א), "על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמר לך תעשה אל תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל".

דנה הרמב"ן כאן כתב, "מין ושמאל, ... אפילו החשוב בלבך שהם טועים, והדבר פשוט בניקן כאשר אתה יודע בין המינר לשמאלך, תעשה כמצוות, ולא תאמר אך אונל חתלב הגמור הזה, או אהרוג האיש הנקי ע"ש, אבל תאמר, כך צוה אותי האדון הקצין על המצות, שאעשה בכל מצותי ככל אשר יורוני העומדים לפניי במקום אשר יבחר, ועל משמעותו עדתת נתן לי התורה, אפילו יטעו, וזה כענין רבי יהושע עם ר'ג ביום הכיפורים

5 י' תשובה מאהבה ח"ב ס' רל"ו, ובנן איש ח'י, שנה א', פ' יקב, אות י"ב.

6 אפטר הלשון ירושלים, לא דוקא, דהיקר באמר על ביהמ"ק, אלא שכיון שצ"ה"ב בניו בירושלים, פעמים קורא לביהמ"ק ירושלים, עי' בפרש"י בחולין ש"ח ב'.

7 חב"ו תרי"ח ס"ב ב' כותב, "למדנו מהאזהרה אשר על הגיא בין הימים, וההיה מן הכל, ובלעד'ה מירושלם... סבור למבניה מעין עיטם, ראה בעיני שהוא מעיין מן נפתח האמורם עם אחר גליית הרה, שכל עני גיא בין הנימים..." (ראה ס' דאמת קודש עמי כ"ו, ועמ' פ"א, זע"ק), ואמנם מאוחר יותר בהם נרבעם עיני בשם 'עיטם', כמ"ש בדה"א ד' א', וראה גם בדה"א ד' ג', וראה מה שפיינס בספר "עמי מקומות ובחמים בתנ"ך" (מאת בנו של הגרש"מ יונגנמן ע"ה עמ' 712).

8 איהא בשבת י"א א', "כל עיר שגויהה גבוהין מביהמ"ק לסוף חרבה, שאמאר לרומם את בית אלוטנו... ה"מ בביתם, אבל בקשקותי ואבורי לית לך בה", וברמב"ם ז"ל מתפילה ח"א כתב: "בשבוני בתוכי", כאן בנין אותו אלא מבנה של עיר, שאמאר ולרומם את מיתות תקוה, ומגביהן אותו עד שיהיה שמו ככל חצרות השני, שאמאר ולרומם את בית אלוטנו... וכתב רבינו טוה"ד "דברתי בעיני, בבנה של עיר וכו' גבוה, כלומר, שיהיה חללו גבוה, שלא יהיה תקרת גוו נמוכה, הלא לעיר בנינו".

9 איהא דברי הרשב"א בבית המקדש, ח"ה אפ"ל, דב' דומיית סמורא כאן מב' טעימים ושלום, דמה שצריך לבנות בגובה של עיר, הוא דומיה דביהמ"ק שהיה בגובהה של א"י, ומה שמגביהין הבתים מכל החצרות, הוא משום לעורר הלבבות, ואם יהיה גבוהה גילל אל מגיירי הלבלבות ז"כ.

10 איהא שבת פ"ג ח"ד, דאיאת להא דאין בנין בית הנכסת אלא בבניה של עיר, כן בסוף הלכות דפתח ביהמ"ק למרות, דומיית מנשק, וכ"ו, ור"ב ז"ל דגם ביהמ"ק דומיית מנשק, וישתה בראותי כדומיית יודת' שם ע"ש, "אלא בגובהה של עיר, כן ביהמ"ק שהיה במקום גבוה בא"י כמבואר בבחי"ם", וזה ממש שבדברינו ז"ל דב' דוקדק בזה בלשון הרמב"ם ז"ל מל"ב בית הבחירה ה"א, ע"ה עיטם, וברד"ב ז"ל מהר"ה פרוקוס שם, ובה"א.

11 בשאלה ל"א באנו ללן מ"ד צניעה, שיש שייך גם בשאר דברים, אלא בדוקא על כרים וכתשות.

12 ועי' בדה"ק בראשית י"ט ס' ז', שהמאריך לבאר אודות ענין 'ברית בין הבתרים', שבו הראה ה' אלהים את הגוליות והתעוררת לבוא על בני ישראל, ולמדט מה שהתעלה השמשולטת איה גלות כפרים, שהיא הראשונה שבני ישראל [ובאומר עמ"ה, רמו לו גלות כפרים, שהיא גלות כפרים, אשר עמ"ה כמו ש"מ (זכריה ז"ל)], עקלה תפתיק כפרים, כי מארך כן שהוא אוקר ג"ל ז"ל, וכבר היה בארצו מושלים, לולי כי לא שלטת על האמרי". ועי' משנתם בפסוק ב' ח' ו' וזכריה, מלות שהאמרי אבה עלי גולות כפרים, והיה שייך, כלשון המדרש, יקשר אותו, בכל זאת היה אז דרך כבוד ויקר, במרכתת חמלך, ולא כדרך כל

שחל להיות בשבוננו" (כדא"ו ברה"ה כ"ה א'), וכעין זה בהשגת הרמב"ן לשהמ"צ שורש א'.

ומבואר בדברי הרמב"ן, שהשוה דין 'לא תסור', להא דרשינן ברה"ה שם, 'אתם אפילו מוטעין', ואף דבהאי דירה' הנידון לענין קידוש החדש, מ"מ למד מה הרמב"ן דין לא תסור שייך לכל דיני התורה, וכגון באיסור חלב ודיני נפשות וכו', והיינו דלענין לא תסור אין נפק"מ אם היא מצוה התלויה בקידוש החדש או לא, דהא איסור חלב אין תלוי בקידוש החדש, אלא רק מצוה שתלויה ביום מימי החדש, כגון המועדות וכל המצוות התלויים בימים מסוימים.

איברא, דברים מהאחרונים הקשו על דברי הרמב"ן אלו (ע' ש"ת חקרי לב י"ד ס' פ"ד, והגהות מהר"צ חיות ל"ה שם, ובקובץ שעורים ח"ב קונטרס 'דברי סופרים' ס' ה' אות כ"ג), והיאך יתכן לומר דלא תסור', קאי בכל המצוות, ולומר דאפילו טעו ביה"ד יעשה כמותם, הלא דין מפורש הוא ברש"ה חיות (ב' ב'), דאם טעה לע"פ ביה"ד חייב קרבן, והאי דרשינן 'אתם אפילו מוטעין' היינו דין מיוחד לקידוש החדש.

וכן מבואר בשר"ת הריב"ש (ס' מ"ד), "לא אמרו ח"ל 'אתם אפילו מוטעין', שאתם אפילו מיידיים, אלא על קידוש החדש ע"פ ב"ד הגדול, כמו שדעת על 'החדש הזה לכם', עדות זו מסורה לכם. וגם הם, כשטעו בהוראה, ועשו צבור מעשה על פיהם, חייבין קרבן".

ולפי"ז מנצא, דהא דלא תסור וגו' ימין ושמאל, אינו מתקיים אלא במצוות התלויות בקידוש החדש, והיינו כל המצוות התלויות בזמן מסויים בימי החדש, דנמצא שבלויים בקידוש החדש, רק לגביהן דרשינן 'אתם אפילו מוטעין', ולא לענין שאר איסורים צ"ב שייך דרשא זו.

ולפי"ז צ"ב מה שהביא הרמב"ן למדוד מהאי עובדא דרג' ור' יהושע ע"ג בני קידוש החדש, ואדרבה מהאי עובדא משמע דבאמת בכל התורה לא שייך 'אתם אפילו מוטעין', דלכן היה ר' יהושע מצטער, במבואר ב"ה שם, דהגם שלא ידע עדיין דהרשא ד'אתם אפילו מוטעין', אבל דאי ידע קרא מפורש שלא תסור וגו' ימין ושמאל, עד שיתחמו ל"ע דכיון הנידון לענין יום הכפרים, שהוא תלו בקידוש החדש, אי"כ בזה השיך דרשא ד'אתם אפילו מוטעין".

ואמנם יש לדחות, וכמ"ש בשר"ת חקרי לב ה"ל, דודאי לענין לכתחילה כשבא לעשות המצוה, אז אין הפרש בין דבר התלוי בקידוש החדש או לאו, דלעולם יש לו לעשות ע"פ ב"ד הגדול. אבל לענין אם נתברר אח"כ שטעו, בזה יש חילוק, דבשאר דיני התורה שאינם תלוין בימי החדש, בזה באמת נתברר למפרע שטעוה היה, וצריך כפרה ל"א, לענין קידוש החדש נתחדש דאפילו נתברר למפרע שטעו, מ"מ נשאר הדבר כמות שהיה וא"צ כפרה כלל.

ובזה ניהא דברי הרמב"ן, ד"ל שלא הביא מהא דרשא שנהא אלא לענין לכתחילה, קודם שנתברר הטעות בוודאי, דבזה אין הפרש בין מידו לתלוי בקידוש החדש, לבין שאר המצוות, אבל דניכא דנתברר שטעו באמת, לזה אצטריך קרא לקידוש קידוש החדש, ובהז באמת דוקא במידי תלמי קידוש החדש ילפינן ומקרא ד'אתם', דאין כך כלום, ומה שעשו הבי"ד שפיר דמי, ומשא"כ לענין 'לא תסור', דאם נתברר שטעו באמת, צריך כפרה.

ועי' דברי הרקוב"ש ה"ל, וכן בהערות הח"ז"א על דבריו (נדפס ב'תורות הח"ז"א' 'לקובץ עניינים' אות ז'). ועי' גם להחיד"א בספרו שער יוסף חיות ב' א' (ל"ה אל כך).

תשובה ל"כתב חידה"

מי אני: יכניה - יהויכין [מלך יהודה].

דמות התאור: רש"י בדריס ח"כ לא", וכי תאמר בלבבך. עתידין אהו קומר, כשיבא עליה ש"מ עונד ומתנבא (וימיהו ז"ל) וצווח על העומדים ועל הים ועל יתר הכלים שיש גלו עם יכניה, (שם כ"ב) בְּבִלְתִּי יָבוֹא, ועל גולת צדקיהו".

הגולם, שלנו ברגלים יחיפות, והוצרכו לילך כל הדרך, שאר יכניה שהיה כמבואר באיכות במדרש התוצרוב, שחיי יכניה שהיה ונהג יש להתעורר מכלותו זו לל יכניה דבר נורא עד מאוד, שהרי יכניה שהיה כבדורו של עולם לפני כמה ימים, וכלה כעת לבלב, ועומד לחיות עם עשרות שנים בבית האסורים, עינו וסבל שנתפס, וזככל זאת, הירדה היתה דרך כבוד, כי על כך לא נורו עליו לסגול, והרי הוא מביחל לעומק הדין והחשבון על פרט ופרט, וכעין ירדת יוסף למצרים, שדרשו אותו מבין שהירדותו עם צרי ולוט, ממניי הנשבים, ולא עם נפט שריו, ער, כמנהג השמאלים, ויע"ע בשיתות מוסר לנר"ח מנואלביץ זצ"ל, שכבר עמד על כך שם.

12 ולא מציאתי פסוק זה, ואף במדרשים לא ציינו מקומו.

13 ור"ש בשרע ענין ח"ה ד' הר"ל"ע על המדרש שם אות י", כתב, "אין זו מקרא, ואפשר צ"ל 'שטמור (וימיהו ז"ל ס' ב'), אפרי צאת יכניה מפקלן [מקביר], מה הגבירה וכו', ומפני שמתלבטם ל' ב"ד ס' כתיב, 'אם הפקל', וכאן רש"י 'והבירה' (שןאין ענין בור), דא"כ למעטת איה חלפה אשת יכניה), דבר תלמי להקשי, מה בגיגה... ודברי' בירש"ש שם אות כ"ו, שכתב עכ"ל".

14 אכן בסיום דברים איתא ברש"י שכלא בחורי ישראל נפלו מהגונא, שרי יתדה, תרשימך החתופים שבחם, כדאיאת שם, "כיון שראו כל חורי יהודה כן, עלו לראש וניתהרין ונפלו ומתו... ופרש"י בקרבן העדה, שכיון שראו שאין צרון המקום בערבותם, ויעמטם כל המתלך בקרבן, שע"ו כן.

14 והוא נכחט כנס גדול, כי על דמעשה דברו תניגן בו דואס אושתן, ובתענית כ"ה א', ושאמר המעשה עם השטנה הירעה שביקשה לבייש אותה שאל הבייתא מאומו, ולמפני היה עשה'ה שמתפלל התורה ביום הלילה, אמרו לו אשתו, ע"ה מני נלך ונצטער לו כן, שכתב איהא הרב ר"ח ב' עשתי, והשתבחו שביקש רחמים שיתנו לו שרן וירוק, ויקר הרב ר"ח רחמים, ויהא יוספית דיין כל העינים, ונתנו לו רגל אחת שחורן שדבר ויחב, ראהה אשתו בחלום, שיתעדיף כל החסידים לשבת לו שולחו עם שלושה גלים ואילו הם ישבו לו שולחו שיש לו רק שני גלים, אמר הרב ר"ח, "הלא הנוח כל שכולם גלים ושולחו עם שלושה גלים ורק אנו נאכל משולחו חסר, אמרה לו אשתו, מה נעשה, מבטק רחמים שיקחו מהו חורת את הרגל, וכן היה, ובר"כ ב"ד רחמים וקלחו מהו חורת את רגל הזהב, ויהא שם, "תכלה גדול היה ארנן ויהר מן האשון. דמירי, דמיהב יחי, שישק"ל לא שקל כתיב דיהבי' ז"ל (ש"ס)".

וע"ה בחולין ס' א', במעשה דבת הקמיס שביקשה מר' יהושע בן נתניה, ש' היעשה ל' שמתוריתא", והוא כלי הקמיס אהרונת מנו, וביקש עליה הרמיה ויהי נתנה, ועשו לה כמנהג המצוותית ברומי, נתנו לה שבתותיה, והיא שהיטעו עם המצוותית האחרות ועשה בזמנו, שייבאיתו זו בשוק היתה, כי שיראו אותה האמצעים ויקרא עליה הרמיה. ויום אחד בה רבי"ל בשוק, והיא נעשה ועשתה בזמנו, אמר לה איה שמתוריתא ש' רבי"ל זו, אמרה לו, תניל לאלוקיך שיקח את מה שחוא נתן לי, אמר לה רבי"ח, האלקים שלנו, לתת

כיּרידת אבותינו לגלות הראשונה – שכירידתן של אבותינו, השבטים הקדושים וכל בני ביתם, כשירדו לגלות הראשונה מצרימה, שירדו בעגלות, כן היה כדלהלן.

אבותינו השבטים הקדושים עם בני ביתם ירדו מצרימה עם עגלות, כמפורש בקרא (בראשית מ"ו ה'), ”וַיָּקָם יַעֲקֹב מִמָּצָר שַׁבַּע וַיֵּשְׂבְּ אֶבְרָם וַיֵּשְׂבַּע יְצָרְאֵל אֵת יַעֲקֹב אַבְיָהוּ וְאֵת סָפַם וְאֵת נַשְׁיָהָם בְּעָגְלוֹת אֲשֶׁר שָׁלַח פָּרַעֲהוּ לִגְלוֹת אוֹתוֹ”, ופסטיח דקרא, שאף את יעקב נשאו השבטים בעגלות, מלבד טפם ונשיהם.

אלו יועייין בחז"ל שרשיו, שעיקב אבינו לא ירד כלל בעגלות, אכן הורידוהו וכן בדיהם, וכדאיתא בקה"ר ט"ז(א) א', ”שַׁבְתִּי וַרְאֵה זֶה יַעֲקֹב הַשֶּׁשֶׁשׁ בִּי לֹא לְקָלִים הַמְרוֹץ וּגו', כִּי לֹא לְקָלִים הַמְרוֹץ זֶה יַעֲקֹב אַבְיֹנּוּ... וְלֹא לְגוֹרִים הַמְלַמְחָה, וְאֵת יַעֲקֹב, אַתְמוֹל (בראשית כ"ט י'), וַיִּשַׁב יַעֲקֹב פָּרַעֲהוּ אֶת הָאָבִן, אַמֵּר ר' יוֹחֲנָן כְּאִדָּם שַׁמְעַי אֶת הַפְּקָק מִעַל פִּי הַצְּלוֹחִית, וְהוּיָם (שם מ"ו ה'), וַיֵּשְׂאוּ בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת יַעֲקֹב אַבְיָהָם, בַּיּוֹמוֹ, וּאִפִּי כְּבַלְטִיקָא אֵת הַיָּהוּ לִיכֹל הַטַּעֲמִין...”, ופי' במתנאי”א, ”בְּלִקְטָאָהּ. עַגְלַת חֲשׂוּבָה וְקֵלָה בְיֻזָּה, וּבוֹ נוֹשְׂאִים אֶת הַזְּקִנִים בְּלִי תַנוּעָה וַדְּבַנּוּ...”

במציור נחשבת הגלות הראשונה, כדכתבי (שיעיה י"ב ב ד), פי הַ אָמֵר אַזְנֵי אֱלֹהִים מְצַרִּים יָרֵד עִמֵּי בְּרָאשְׁתָּה לְגַרֵּשׁ אֶצְטוּר וּבְאַפְסֵי עֶשְׂקוֹ, וַיַּעֲוִין בְּרִדְמָ"ש שם, שהיא הגלות הראשונה, וילע במדרש עקב שמות כ"ב א', ”כִּשׁ שָׂנִים עֵיבֹר. רַמְזוֹ לִי יִשְׂרָאֵל, שִׁישְׂרָאֵל אַבְדָּה בַשּׁוּב גְלוּת, גְלוּת מִשְׁנֵים, גְלוּת סוֹחָרִיב, וְגוֹת, אַרְבַּעַת מַלְכוּת, הָרִי שֶׁשׁ וּבְשִׁבְעִיּוּת יִצֵּא, זֶה מַלְכוּת גֹּגוּ וּמוֹנִג” הרי שגלות מציור נאמנית כגלות הראשונה^[פ].

נשאוני האויבים בגלות השניה – שכירידתן של אבותינו, כשירדו לגלות הראשונה מצרימה, שירדו בעגלות, כן נשאו האויבים את כיניה בעגלה בגלות השנייה.

שיכינה גלה בגלות השנייה, שלדות כיניה היתה הגלות השנייה בין הגלויות הכלליות, גלות מצרים, גלות בית ראשון, הגלות האחרונה, גלות בני שני, שה' יחיש לאלגלנו במהרה בימינו, איז"ה.

היה בגלות שניה זו, של חורבן בית ראשון, שבה המלכות היתה ממוקמת ליהודה ישראל, כל אחד מהם, ולגות היתה מחולקת לשלושה, ששערת השבטים שגלו ע"י סוחריב, גלו בשלושה פעמים, ואף יהודה, שהם שבת יגולה ובנימינ, שגלו על ידי נבוכדנצר, גלו בשלושה פעמים, יהודה השנייה של נבוכדנצר, הגלה את כיניה, כדאיתא במדר"ר מ"ג ז', וכע"ז בנתחומא מטעי י"ג (הובא בליקוט ישעיה ת"ד), ”אתה מוצא סנחריב הגלה אותן ג' גלויות, גלות ראשונה, הגלה לראובין ולגדי ולחצי שבט המנשה, והשנייה, שבט זבולן ושבט נפתלי (ישעיה ח"ב), קַעַת הָרָאשׁוֹן הִקָּל אֶצְרָכָה צְבָלוֹן וְאֶתְרֵי בְנֵי־גָלָה לְקַלְטוֹ, גְּלוּת רַאשׁוֹנָה, הִגְלַה לְרֵאשׁוֹנֵי נְגַפְתִּי. וְלִשְׁנִיטָה, הִגְלַה לְשֵׁאֵר שְׁבִטִים, שְׁנַא” (שם), והאָרוֹן וְהַכֶּבֶד, הַכְּבִיד בַּכְּמֶבֶד. לִבְרִיךְ נְבוֹכַדְנֶצַּר, אֵף הוּא הוֹלֵךְ בְּג' גְלוּת מִן שְׁבֵט יְהוּדָה וּבְנִימִן. בְּרֵאשׁוֹנָה, הִגְלַה יְהוֹיָקִים, וּבִשְׁנִינָה, יְהוֹיָכִן... שְׁבִטוֹרְזָאן הִגְלַה לְצַדִּיקוּהוּ, וְהִרִי ג' גְלוּת”. נמצא שיכינה גלה בגלות השנייה שבשנייה, והגלות השנייה בגלות השנייה.

ושגהולה כיניה, הורידוהו האויבים בעגלה, כדאיתא במדר"ר ותחומא שלו ”...מָה עֵשָׂה, קֶשֶׁר אוֹתוֹ וְאֵת יְהוֹיָכִן הוּא [כיניה] בְּקוֹרְטֵי שְׁלֹ” ומרכבת מלכות מוכובת ”מִפְרִשְׁ”, מיוקב [באופן כן כבוד יוקב"י ”שם, בַּשְּׁנַמְנַמ” - פי הַנִּינֵי מַשְׁלֶךְ עֲבָרֵיכָה, מָה הַגְבִירָה הַזֹּאת אִדָּם מִיְקַר אוֹתָהּ, כֵּךְ עֵשָׂה ל”.

מתפילתי לה' אן גדול ראיתי – שמתפילתו של כיניה לה', כאשר נבוכדנצר בא לקחתו ולהגלותו, זכה כיניה וראה נס גדול.

שכאשר נבוכדנצאר בא להגלות את כיניה, הוא התפלה לה', כדאיתא ביוקב"ר י"ט ו', ”שֵׁלֶאחָה שְׁנֹבּוּכְדַנְצַר הִרָה אֶת יְהוֹיָקִים בְּגַלל שֶׁמֶרד בוֹ ו”. ”...הַמְּלִיךְ אֵת כִּינִינָה בֵּן מַחֲתוּר, וַיִּרֵד לוֹ בַּלְבַּל. יִצְאֹל כָּל בֵּנֵי בָבֶל לְקַלְטוֹ, אַמְרוֹ לוֹ מַה עָשִׂיתָ, אִתָּךְ לָהֶם יְהוֹיָקִים מִרְדּ בִּי הוּא רַגְמַת הַמַּלְכִּיתִי כִינִינָה בֵּן מַחֲתוּר. אַמְרוֹ לוֹ, מִתְּלֵא אִמֵּר, גוֹר יִתְּבֵם וְהִשְׁמַלְךְ אֶת תְּרִיבִי, גוֹר יִשׁ מַכְלֵב בִּישׁ עַל אַתַּח כְּמַה וְכַמַּה (הַמְשַׁל אִמֵּר, אַל תִּיָּגַד גוֹר טוֹב מַכְלֵב בִּישׁ, וְעַל אַתַּח כְּמַה וְכַמַּה שֵׁלֵא לַגְרֵל גוֹר רַע מַכְלֵב רַע, וְכוּונַתָּן הִיָּתָה, שֶׁאֵם יְהוֹיָקִים מִרְדּ בוֹ, בּוֹדֵאיִ שֵׁלֵא יוֹכֵל לְהִקֵּם בְּמַקּוֹמוֹ מַלְמָךְ נֹאמַן אֵת כִּינִינָה בְּנוֹ)“.

מיד שמע להם, ועלה וישב בדפנו של אנטוכיא, ירדו סנהדריה גדולה לקראתו, ואמרו לו, הגיע זמנו של בית לה ליחרב. אמר

להם, אלא אותו שהמלכותי תנוהו לי ואני הולך לי. אזלין אמרין ליכינה, נבוכדנצר בעי לק. מה עשה, עמד וכנס לו מפתחות בית המדקש, ולפניו לראש הגג. ואמר, ברשעך, הואיל ולא זכינו להיות נדברין ולפניך, רע עכשיו וימינו בעלי תבנים נאמלים לפניך, מאן את הרי מפתחותך לפניך. וחד אמר אמוראיך, חד אמר כמינ ד של אש ירדה ונטלתי ממנו, וחד אמר משעיה שורקן עוד לאל ירדו. מה ירדו. מה של יתרהויתן של ישראל ועושיהן, היו עורלין לראש גגותיהן ונופלים מתים, ה"ד (ישעיה מ"ב א), משא גיא חזון מה לק אפוא פי עליתי קלק לגגות". וכע"ז איתא בירושלמי שקלים "פ"ו ז', דף ק"ז).

הרי שמפילתו של כיניה לה', שאמר שלא זכה להיות גובר נאמן לפניו, זכה וראה נס גדול", שלחח מ"ד ריה ידה של אש

מלכותה וליקחתם, לזוד מ"ד, לאחר שזרקם שוב אל ירדו.

ויזכות השבתי ואזיע זכיתי – שיזכות השתובה ששב כיניה לה', הוא זכה לילדת בנו, שממנו המשיכה כל מלכות בית דוד. שענקבות הטאט שיכיניה וישראל שהי"ו, התנבא עליו ירמיהו את נבואות הנוראה שכללה שבעה ש' נשבע שהוא ימות בלא בנים, כדכתבי (ירמיה ל"ב ו - ז'), ”חִי אֲנִי נְאֻם ה' כִּי אִם יִבְרָא נַיָּהוּ בְּן יְהוֹיָקִים מִלְּךְ יְהוּדָה וְתוֹעַם לֵד יִמְיָנוּ בִּי מִשָּׁם אָתְקַנְךָ. וְנַתַּתִּיךְ בֶּיַד מִקְּבָשִׁי וְנִשְׁכָּךְ וְגִבְדִּי אֶשְׂר אֵתָּה יְגוֹר מְפִיָּהָה וְגִבְדִּי בְּנֹכַרְךָאֶשְׂר מִלְּךְ בָּבֶל גִּבְדִּי הַפְּשִׁידִים. וְהִשְׁתַּלְתִּי אֶתְךָ וְאֵת אַפְּךָ אֶשְׂר לְדַחֵךְ עַל הָאָרֶץ אַחַרְתִּי אֶשְׂר לֹא יִלְדָתְם שָׁם וְשָׁם תּוּמוֹת. וְעַל הָאָרֶץ אֶשְׂר הֶם מְנַשְׂאִים אֶת נַפְשָׁם לְשׁוֹב שָׁם שִׁמָּה לֹא יֵשְׁבוּ. וְהַעֲבַד נִבְזָה נְצוּחַ מִצָּרִיךְ הָאִישׁ הֵזֶה כַּיָּהוּ אִם כָּלִי אִיֵן חַפְצִי בּוֹ מִדַּעֵךְ הוֹטֵלָה הוּא וְזָרוּעוֹ וְהִשְׁלַכּוּ עַל הָאָרֶץ אֶשְׂר לֹא יִדְעוּ. אֶרְץ אֶרֶץ שְׁמַעֵי יָבְמִי ה'. כֹּה אִמַּר ה' כְּתֹבֵךְ אֵת הָאִישׁ הֵזֶה יַעֲרִי וְגִבְדִּי לֹא יִצְלַח בְּיָמֵי כִי אֵל יִצְחָךְ מִזְרָעוֹ אִישׁ יִשַׁב עַל כְּסָא דוֹךְ וּמוֹשֶׁל עוֹד בִּיהַדְרָתָ”.

וביאר דברי הנבואה ע"פ המפרשים, שה' נשבע, שאפילו אם כיניה יהיה חי חוקו וחיותם בתוך בשר זרועו של הקב"ה, כביכול, אם חביב בעיניו טבעות שבעה שם על יד מימינו, בכל זאת ה' ישליך אותו. וה' יתן אותו ביד אלו שעברשתי את נפשו", וביד אלו שהוא מפרח מהם, המה נבוכדנצאר הכושבים, שהם לא ירחמו ויחמלו עליו. ולאורז אחרת ה' ישליך אותו ואת אמו שהוא זומה לה במעשיהו הרעים, וארץ שלא נולד בה, ולא ימצא בה קרובי משפחה שירחמו עליו, ובארץ זו ימות אלו ואמו. ולא הארץ אשר הם מתחמים את עצמם שעוד ישובו אליה, או שעלה בה מבטיחים אותם נביאי אלה שחקר שהגולים ישבו אליה מהרה, שהם לה לא ישובו. וכי מיהו כיניה, האם הוא צלם נשבר ונבזה שהושלך מעל הפנים כמו שאין חפץ בו, ומחו הדבר הזה אשר גנזו עליו שהוא זרועו וזיקו לא ארץ אשר לא הכירו, ולא יצליח איש מזרעו, מאלו שהיו עמו שכיצא לגלות בלב, ומתו בה, ליבש על כסא דוד ולמשול ביהודה. מארצו גלה אל ארץ אחרת, ואת ארץ ישראל שמעי דבר ה', או הכוונה, שארץ ישראל היא הארץ שארצותיה, היא תשמע את דבר ה', כל אמר ה', ותכנות את הארץ הזה שניה עריירי^[פ], שהייה ערייר מהמלכות וערייר מבנים, שאם היו לו בנים, ימותו בחייו, ואם אין לו בנים, לא יהיו לו עור, והוא לא יצליח עוד בחייו ואומוה, וכל ימיו יהיה בשבי, ואף לא יצליח שיהיה לו מזרעו מי שישב על כסא דוד ומושל עוד ביהודה.

ולמרות הנבואה הקשה והנוראה הזו, שכלול בתוכה שלא יהיו לו בנים, ובודאי אלא משיכו את המלוכה, ונבואה זו היתה גזר דין לרע עם שבועה, בכל זאת אחרי שיכיניה עשה השתובה, שבה ה' מרעה אשר גזר עליו, ויכינה זכה לילדת אסיר בנו, כדאיתא ביוקב"ר י"ט ו', ”...מֵהַ עֵשָׂה נְבוֹכַדְנֶצַּר, לִלְדָת וּבְחֻשׁ בִּנּוֹת, אַתְּרוּסִים, וְכֹל מִי שְׁהִיָּה תְחַבֵּשׁ בְּיַמִּי לֹא הִיָּה יוֹצֵא־מִשָּׁם לְעוֹלָם, עַל שׁוּם (ישעיה י"ז), וְאַסְרִי לֹא פִתַּח צַיְתָּה”.

גלה יהויכין וגלתה סנהדריה גדולה עמו, הדה הוא דכתיב (ירמיה ל"ב כ"ח), ”הַעֲבַד נִבְזָה נְצוּחַ, ר' אבא בר כהנא אמר כעצם זה של מוח שבעשה שאתה מנפצו אינו יפה למאומה”^[פ]. וכן שאל הקב"ה לכו"ש של מעלה, והתירו לו את נדורו, ואתה שעיה ישבה סנהדריה גדולה על דעתה, ואמרו בימינו מלכות בית דוד פוסקתה, ואתו שכתוב בו (תהלים פ"ט ו' ז'), ”וַיִּכָּסֹּא לְמַשְׁךְ נַגְדִּי. מִן נַעֲשֶׂה, לֹא גוֹמִים לְגַדְלַת, וְגַדְלַת מַלְמְכָה, וּמַלְמַכָּה שְׁלַמְךָ הִלַּחַן וַפְּיִיסוֹ לְגַדְלַת וְגַדְלַת מַלְמְכָה וּמַלְמַכָּה לַמֶּלֶךְ... כִּיֹּון שְׁבֵאֵ בְנוּכְדַנְצַר הַלְזַקּה לָהּ, אַמְרוֹ לוֹ, אֵת מַלְךְ וַיְכִינָה אִישׁוֹ מִלֵּךְ, אַתְּהָ מַבְקֵשׁ תַּפְקִידֵךְ וַיְכִינָה אִישׁוֹ מַבְקֵשׁ תַּפְקִידוֹ. וְהָיָה גִזְרֵנוֹ וַתִּנְתְּנוֹ לוֹ אַתְּנוֹ. וַיִּכְבַּד שְׁלִטְוֹהוֹ ל”ו', ”ר' שבת אמר, דרך קנקלין שלשלהו לו, ורבנן אמרי, פתחו המעזיבה ושלשלהו לו”.

כיון שבא להזקק לה, אמרה, כשושנה אדומה ראיתי. פרש ממנה, מיד הלכה וספרה וטרהה וטבלח^[פ]. אמר לו הקב"ה, בירושלים קיי יצייתם מצות זבה, ועתה אתם מקיימין, שנא' (זכריה ט" ז'), ”גַּם אֵת בְּדָם בְּרִיתְךָ שְׁלַחְתִּי מִגְּבוּר. וְכוֹוַרְתֶּם אוֹתוֹ הַדָּם שְׁבִטִין, וּשְׁבִיבֵל כֵּן שְׁלַחְתִּי אַסְרֶיךָ”.

א"ר שבת, לז, משע ד שחלו לו הקב"ה לא כל עונותיה על אותה שעה אמר (שה"ש ד' ט'), ”כַּף רְעִי יִפְהוּ יָעִילֵי מִמֶּנּוּ אֵין בְּךָ יָצַתָּה בִּית קוֹל וְאִמְרָה לָהֶם (ירמיה ג' כ"ב), שׁוּבוּ בְּגִים שׁוּבְבִים אַרְפָּה מִשְׁבַּח יְצֻרְכֵם”.

וכיניה אכן זכה לבן, שממנו המשיכה שושלת בית דוד, כדכתיב (דה"א ג' ז'), ”וַבְּנֵי יְכִינָה אֶסֶר שְׁאֵלְתִּיאל בִּנְו”, ודרשו בסנהדרין (ל"ז ב', שאסיר שאלתיאל הם אל אחד, אסר, שעירבתי אמו בבית האסורין, שלתיאל, ששלחו אל שלא בדרך הנשתלח”^[פ]. וכתבו המפרשים, שלכך נכתב לבנו אחד על שניהם יחידי, ללמד שהם רק בן אחד.

עוד איתא ביוקב"ר ה' א', ”...רַבִּי אַחֵא ר' אַבִּין בַּר בְּנִימִין בְּשַׁם ר' אבא, גדול הוא כחה של השתובה שמנטולת זיורה ומנטל שבעיה, שבעיה שנקא' (שם ל"ב כ"ד), חִי אֲנִי נְאֻם ה' כִּי אִם יִהְיֶה פְּנִיהוּ בְּן יְהוֹיָקִים וּגו'. וּמְבַטְלָה גִזְרָה, [דתיבי] (שם ל"ו). כֹּה אָמַר ה' פָּתְבוּ אֶת הָאָבִוּ שִׁנְהוּ הוּא הוּא עֲרִירִי, וְכֹתִיב (דה"א ג' ז'), וַבְּנֵי יְכִינָה אֶסֶר (בנו) שְׁאֵלְתִּיאל בֶּנּוּ. אַסִּיר בְּנוֹ, וְכֹתִיב בבֵּית הַאֲסוּרִים. שֶׁאֵלְתִּיאל בֶּנּוּ, שִׁמְמָנוּ הַשׁוֹתֵלָה מַלְכוּת בֵּית דוֹד. אֵלֶּיךָ תָּנוּשׁוּ ב'י ירמיה, אסיר זה הקב"ה, שאסר את עצמו שבעוהה. שאלתיאל, ששאל אל לבית דינו של מעלה על נדורו”. וילע' בששה"ר ח' [ו] ב' וסנהדרין ל"ז ב', שהרש"ה באופן דומה.

אבי העלני לגדולה בערם גדלתי – שיהויקוס שכיניה כיניה העלה את כיניה בנו לגדולה עוד כשהיה בן שמונה שבנים, לפני שגדל והיה לאיש.

ויהויקוס העלה את כיניה לגדולה כשהיה בן שמונה שנה, כדכתיב (דה"ב ו"ו ט'), ”בֵּן שְׁמוֹנֶה שָׁנַים יְהוֹיָכִין מְמַלְכוֹ וְשִׁלְשָׁה חֳדָשִׁים וְעֶשְׂרֵת יָמִים מִלְּךְ בְּיִרוּשָׁלַם וַיַּעֲשֶׂה הָרַע בְּעֵינָי ה”, אלא שאי אפשר לומר שהכוונה בדברי הפסוק שללה המלכות כשהיה בן שמונה, שהרי מקרא מפורש הוא (מ"ב כ"ד ח'), ”שִׁמְלֹךְ בְּגִיל שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, בֵּן שְׁנַיִם עָשְׂרֵה שָׁנָה יְהוֹיָכִין מְמַלְכוֹ וְשִׁלְשָׁה חֳדָשִׁים”^[פ] מלך בירושלם ושם אמו נחשפאה בת אלקנתן מירושלם, ומה גם שאם נלמד כפשוטו של מקרא שהחלה כשהיה בן שמונה שנים ושלשה חודשים, איך יתכן והיו לו נשים, הרי פחות מבן י"ג קידושו אינם כלום, ובפסוק מפורש שהיו לו נשים, כדכתיב (שם ט'), ”וַיִּזְכָּךְ אֵת יְהוֹיָקִים בְּבִלְהָ וְאֵת אִם הַמֶּלֶךְ וְאֵת נִשֵׁי הַמֶּלֶךְ וְאֵת סִרְסִיּוֹ וְאֵת אֹזְלֵי הָאָרֶץ הוֹלִיקֵךְ גֹּזְלָה מִיְרוּשָׁלַם בְּבִלְהָ”.

וביאר הדריק (במלכים ש) שאריכות, ושנה משנת בקצרה (דה"ב), ”אֲפַסְרֵךְ אֶבְי יְהוֹיָקִים אֲבִיו הַמְּלִיכָה וְשִׁנְהָה אֲרַשׁוֹנָה שְׁמֶלַךְ הוּא, [וכל המלכה זו היתה] שימלךך תחתיו אחר מותה, אזלי הו' בנים אחרים. ועוד, כי ראה ששלכותו תלויה ביד אחרים, לא ירע אם יסירוהו ממלכותה כמו שפעו שולתי, והמליך בני יהויכין שימלךך תחתיו אחריו, והיה אז יהויכין בן שנהם שנים. ועתה כשמט אביו ומלך הוא, היה בן י"ח שנה, ומלך ג' חדשים”^[פ]. וכן ביאר במצוד"ו, ”נמצא שיהויקוס אבי כיניה העלה את כיניה בנו לגדולה בטרם גדל והיה לאיש”^[פ].

אכן כבר בסדע"ר (פרק כ"ה) הקשו כן, (דה"ב ו"ו ט) ”בֵּן שְׁמוֹנֶה שָׁנַים יְהוֹיָכִין מְמַלְכוֹ וְשִׁלְשָׁה חֳדָשִׁים וְעֶשְׂרֵת יָמִים מִלְּךְ בְּיִרוּשָׁלַם, וּבְמַקּוֹם אֵלֶּיךְ הוּא אִמְרוֹ (מ"ב כ"ד ח'), בֵּן שְׁנַיִם עָשְׂרֵה שָׁנָה יְהוֹיָכִין מְמַלְכוֹ וְשִׁלְשָׁה חֳדָשִׁים מִלְּךְ בְּיִרוּשָׁלַם, וְהוּא תַלְמוּד לומר שמונה ומה תלמוד לומר שמונה עשרה, כ"ן שמונה [ששה] כשמלך, ומשמלך [נבוכדנצר] שמנה (עשרה), נחתם גזר דינו לגלות”^[פ].

ובשלטון שמתנחית לא הארכתי – שבשלטון והמלכות שמינה נבוכדנצאר את כיניה במקום יהויקוס אביו, הוא לא האריך, אלא עמד בו רק שלשה חודשים ועשרה ימים.

שיכיניה עמד במלכות ועשרה ימים נבוכדנצאר במקום יהויקוס אביו, רק שלשה חודשים ועשרה ימים^[פ], כמפורש בפסוק (מ"ב כ"ד ח'), ”בֵּן שְׁמוֹנֶה שָׁנַים יְהוֹיָכִין מְמַלְכוֹ וְשִׁלְשָׁה חֳדָשִׁים מִלְּךְ בְּיִרוּשָׁלַם וְשָׁם אִמוֹ נְחֻשְׁפָּה בַת אֶלְנָתָן מִיְרוּשָׁלַם”, ותכי"ב (דה"ב ו"ו ט), ”בֵּן שְׁמוֹנֶה שָׁנַים יְהוֹיָכִין מְמַלְכוֹ וְשִׁלְשָׁה חֳדָשִׁים וְעֶשְׂרֵת יָמִים מִלְּךְ בְּיִרוּשָׁלַם וְעֵשֶׂי הָרַע בְּעֵינָי ה”, וכתבה המפרשים, שכל מלכותו היתה רק שלשה חודשים ועשרה ימים, אלא שבמלכים לא דקדק הכתוב לכתוב את עשרת הימים.

^[1] שחם השמנה עשרה ימים שזכר הכתוב בכאן ...

^[2] וכתב בכלי יקר במלכים, שזם לפי דברי האברבנאל קשה, מדוע כתב הפסוק שמנה

^[3] כשעשר שמה ששרה, ומדוע אותה שמה ימים כאשר כונתה לשנים

^[4] אלא כן בכלי יקר נאמרו תכונה, ולשלשום ב"ן שמונה שנים יְהוֹיָכִין מְמַלְכוֹ, ושנת

^[5] מלכותו ארכה שש שנים, והוא מה שכתבו: וְעֶשְׂרֵת יָמִים מִלְּךְ בְּיִרוּשָׁלַם, אלא

^[6] שבאותם שנים הלך דרך בדינות, או אפילו שהיה אף ללא כלל אשר שאל

^[7] ועל ציורה, למה לא נשכח עמו (בבב"י כ"ד ט'), ומכאן דהיינו ל"ו, וישע"י הרע

^[8] בעיקר אף לקרע אָפְסְרָה אֶבְיֹנּוּ, ואלו מצאתי נמוקיו כדברי התנ"כ (וע"פ הל'חן

^[9] וברח"ה 24, בבוארו אכילי

^[10] כנראה אפ' המלכיים"ח לא נמצא טעם לכיניה, מלבד מה שהיה בנו של יהויקוס

^[11] אביו שהרשיע תרהב, וכפי שכתב בפריושהו ביזרימה כ"ב ל"ד, כ"ה הגזירה היתה הנראה

^[12] הזו היתה עליו, "מפני שהוא בן יהויקוס שלכן נזרה עליו הגזרה ולכן הגלהו

^[13] נבוכנדר נשון אביו"

^[14] אלא שדברים אלו טעונים הבנה, שהרי אמרו חז"ל בסנהדרין ל"ז ב' ועוד במדרשים, שכתאשר כינה זרוע תבטוניה, או ה' הוא בן מתנבאה, לרוע שהיה לו על מה לשוב בתשובה, ואילו כל עונו הוא דבר החרת לבן אביו, למרות שהיה צדיק,

^[15] מיה שעת לבשתובת

^[16] ואילו ילי' ע"פ דברי מדרש ביוקב"ר י"ט ו', וכלהנה"ו, שבעשה שיהיה בבית

^[17] האסורים קיים מצות זיבה, ואמר לו הקב"ה, בירושלים כל קיימתם, ואילו

^[18] הכוונה שאף כיניה עצמו לא קיים, אף לא מסתבר לומר כן, כינחה היה רשע

^[19] והזיוד ביאר דברי הטאט שענקבותיו נזורה הגזירה על שנתה, והמה שב

^[20] תבטוניה, נדה לו אפי דיענה, להגדילו תורה ולמאקרי

^[21] 16 ימים במלכיים"ו שאיבר, וי' יתיחדתו בין המלכיים נפעך. כי כפי הנראה היה בת

^[22] ביהודה שרפו בדקדוקיהו, והיה גיחלה נבוכנדר מלאתש אשלת חלה אזות, והם

^[23] מוסיפו נשבו, ואמר יחידי גזיר פנמינים, ואומר כי יתנוחו ביד היהודים שלחקיו

^[24] על מלכותו ירדו נבוכנדר והכושבים"

^[25] א' במלכיים"ו ביאר באופן אחר, "כתבו את האשה הזה עריירי. שיכתבו בחקי

^[26] המתנית שהאשה היו היה זומה כאילו הוא עריירי אילו בניו, על ששבנו לו

סיפור ושאלה ביעוד?

המשך מעמוד הקודם

העבודה בתחומי המושב היתה בעיקר בחקלאות, אך היה כאלו שגם הצליחו לחסוך מעט ולרכוש בעלי חיים: אחד הקים רפת, שנים אחרים היו בעלי עזים, ועוד כמה גדלו תרנגולות שמילות, ומהם השתלטה פרנסתם. למרות העבודה הקשה והרבה שהיתה לכל תושב, לא היה מבני המושב, שלא קבע עתים לתורה, ועוד לפני עלות השחר רובם ככולם כבר היו שויבים בבית הכנסת שנבנה במרכז המושב ועסקו בתורה ובתפילה, כשהם שומעים את שיעוריו של המורי דבר יום ביומו, ושואלים אותו דבר הלכה וכל ספק העולה בבינם.

סעדיה תלמידו הוותיק של המורי, שזכה לעמוד בנסיבות הקשים ובעיקר בשל דברי המורי שחדרו עמוק לתוככי ליבו, בדבר 'מחלת החיים' בה הוא לוקה, שכל יום שעובר עליו מקרבו עוד יותר לסופם, ואין דין ודבור לנגוס ולהמלט מהסוף של החיים, בהם אדם יצטרך לתת דין וחשבון על כל מעשיו בכל יום ועשה, ובמימד ההדהדה באוזניו בכל עת זקנתו של המורי שכעמד להפריד מהם במקום האיסוף לעליה בתים, 'וע'!! כי על כל אלה יבא' הקאלה ב'פופט'. זקקה זו עמדה לפניו שכעמד להכשיל, ונתנה לו את העוז והתעצמות להתגבר ולהמלט מהמכשול, וביחס לבדיו, הוא היה המיחידים שזכה להקים בית נאמן לה' ותורתו, ובניו המשיכו בדרכי תורה ולשומר מצוותיה.

באחת מהשנים הראשונות למגוריהם במושב, אירע אסון ליחיא שכנו, שתפקה אותו מחלת עיניים קשה, ותוך זמן קצר נתעורר, וממתן בו יכל לעבוד ללא לפרנסתו. משפחתו של יחיא נשארה ללא כל פרנסה, ולא היה לו מהיכן להאכיל את בני המשפחה הרבים, אשר רעבו ללחם. באותה עת חשב סעדיה בליבו, שעליהם לעזור ולסייע בלם, וצריך מחשבה למעשה, ועורר את התושבים לעזור ולסייע, ולמרות מצבם הכלכלי הקשה של התושבים, איש את רעהו יעזורו, כל אחד הפריש קצת מהמטע ששהיה לו, וכך יכלו יחיא ומשפחתו לחיות, ולא למות חלילה ברעב.

היות והוא התחיל לבצע לעזור ולסייע ליחיא, בקצת ממנו יחיא אם יוכל לעזור לו בדבר נוסף, והוא להשיג עבורו 'כלב עוורים', שבסיועו הוא יוכל לצאת מביתו בלא מלווה, וכך הוא יוכל לצאת מטע מבית האסורים בביתו בו הוא נמצא.

סעדיה שרצה מאוד לעזור ולסייע ליחיא, חיפש אחר כלב מיוחד כזה שיוכל להיות לעזרו וסיועו, אך כשנודע לו המחיר שמבקשים עליו, היה שלא יוכל לעמוד בהוצאה זו. בתחילה חשב סעדיה שישג לאתו מגזל ומאלף כלבים, ובקש ממנו שימולו חסד עם יחיא שכנו העוור, ויתן לו כלב במחיר מוזל, אך מאלף הכלבים הסביר לו שזויה פרנסתו, למכור כלבים לעוורים, וכמעט כל העוורים פונים ומבקשים שיעשה להם הנחה או יתן להם בחצי תרומה, אבל הוא אינו מקבל לחם במכולת בתרומה, ועליו לפרנס את בני משפחתו.

אתה יודע מה? פנה סעדיה למאלף הכלבים, אני מבין שתרומה של כלב לא ניתן לקבל ממך, אבל אולי תוכל להדריך אותי איך ניתן לאלף כלב, ואני אעבוד קשה עבור שני העוורים, עד שאצליח לאלף עבורו כלב. המאלף שהתפעל עד מאוד ממיטרתו של סעדיה לשכנו העוור, הסיק ללמדו בקוצר את האומנות, בתנאי שאינו מלמדה לאחרים, כאשר בראשונה הסביר לו, שלא שייך לאלף כלב יחיד, היות וכל סוד האילוף הוא מכת שהקב"ה טבע בכלב שהוא חיית להקה, יצר מיוחד להיות מושמע לראש הלהקה, אלא שהאדם באילוף מנסה ללמדו שהאדם הוא ראש הלהקה, ועליו להיות מושמע לאדם המחליף את ראש הלהקה, ועל כל בכדי לאלף כלבים צריך לעשות זאת בלהקה.

היות ואני רואה שאתה אדם ישר והגון, אמר מאלף הכלבים, אתן לך כעת ששה גורים מן המיועד לאילוף, ותנסה לאלף אותם במשך שמונה חודשים, ולאחר מכן שלשה כלבים יהיו שלך ושלשה יהיו שלי, כאשר שכר האילוף יהיה שלשת הכלבים. סעדיה שמח מאוד על הצעתו של המאלף, ולאחר ששאל את פי מורי רצויה, שהשביש, שצאעם הוא יוסיף להתנות שאין לו כל אחריות על הכלבים, שאין בזה משום חשש ריבית, שהרי זה לא 'היתר עיסקא', אלא זו עיסקא אמיתית, הוא פועל שמקבל ששכר.

בשמונת החדשים הבאים היה סעדיה עסוק באילוף ששת הגורים שקיבל. הוא לא העלה בדעתו בתחילה עד כמה קשה העבודה, ואף כמה פעמים היה עליו לסייע למאלף להתייעץ עמו בפרטי עבודתו. בכל עת עודד סעדיה את רוחו שהוא עושה זאת ששמונות חסד עם יחיא שכנו, ולפום צעירא אויבא. בכל יום הסיק בתפילתו ובקש מה' שיצליח באילוף ויוכל להקל לשכנו העוור שעולמו חשך בעודו.

מקץ שמונת החדשים, כשסעדיה חזר למאלף עם ששת הכלבים המאלפים, שיחווה את דעתו על האילוף שאילפם, התפעל המאלף עד מאוד, היאך יתכן ואדם שאין לו כל נסיון באילוף,

מצליח לאלף את הכלבים כל כך טוב, ועוד בלא כל ציוד בסיסי של אילוף. סעדיה השיבו שכל הנראה זה בזכות מצות החסד שעשה והתפילות הרבות שהתפלל. המאלף שילם לסעדיה מרותו שני הכלבים הנוספים שאילף שלפי היכוסם שייכים לו, מלבד הכלב השלישי שלקח עבור שכנו העוור, וסעדיה חשב שכעת סוף סוף יש בידו סכום מכובד שבו יוכל לבצע את חלומה מאותו יום נוראי, כל הודים עסקו מהם את החיפוי המיוחד של ספר התורה הקדוש.

כשעמד סעדיה להפריד מהמאלף, הציע לו המאלף, שאם הוא כל כך מצליח בעבודה זו, הוא יכול להתחיל לעסוק בזה לפרנסתו, שהיא בוודאי מכןסיה יותר מעבודת האדמה, והיא יותר קלה.

בדרכו חזרה ממאלף האדם, כנס סעדיה לעיר הגדולה, וחיוש אחר צורך, ובקש לברר אצלו כמה יעלה לו לעזור ולצפות מחדש את הספר התורה הקדוש שבידם. כששמע סעדיה את הסכום המבוקש, שחכו עינו, מדובר היה בסכום עצום ורב שאינו בר השגה לל. הצורך הסביר לו, שמדובר בעבודות צורפות מסוג 'פיליגראן', שהיא נעשית מכסף טהור ומזוקק, הכל עבודות יד מדויקת, ועבודת זו והחומר משתמשות בו, יקר עד מאוד. מאוכזב יצא סעדיה מהצורך, כשליבו הוא מתפלל לה' שיזכהו ביימי חייו להגיע למצוה רבה זו של כיבוד התורה.

סעדיה הביע עם המורי בדבר ההצעה, שהסחרון בה הוא ראשית ההתעסקות עם בעלי חיים טמאים, ומה גם שבעבודת הארץ, מלבד קיום מצות ישוב ארץ ישראל, הוא זוכה לכל המצוות התלויות בצורך, ומאידך, קרבה שנת השנה שנת השמיטה, ובשנה זו ויותר ללא כל פרנסה, ומה גם שבמלאכת האילוף הוא יוכל לסייע לעוורים. המורי הריר קמעה ולאחר זמן אכזר לו, שכל עוד שהוא מרגיש בעבודה זו 'מלאכת קודש' לעזור ולסייע לעוורים, שיעסוק בה, אך אם הוא עושה זאת רק לפרנסה, עדיף שיעבוד באדמה.

זמן קצר לאחר מכן חשכו המאורות של תושבי המושב, עם פטירתו של המורי הקשיש. צערם יוגובם של תושבי המושב על התעלקותו היה מובהב, הם היו כרוכים אחריו כבנים לאביהם עוד הזמן בו למדו אצלו תורה בתלמן, אך בכל זאת היה להם תנחומים, שכבנו מורי משולם בליא את מקומו, והתמנה כמורי של המושב, ולימדם תורה והדריכם בדרכי התורה, בנתיב שאביו סלל בפניהם.

עשרות שנים עסק סעדיה בעבודתו זו של אילוף כלבים, בהם הוא התפרסם בכל קצווי ארץ, שהפץ בכלב עוורים' מאלף היטב, ימצא את חפצו אצל סעדיה. שנים אלו רכש מימונות רבה באילוף הכלבים, וקנה ציוד רב 'לכלביה' שלו, ואף הצליח לשפר את האילוף לתועלת העוורים, ויחד עם זאת לקצר את זמן האילוף עוד ועוד. כל אותם שנים, היה מעורר את עצמו, שכל עבודתו זו היא להיות לעזרו ואחישם לעוורים המסכנים, שכל כך קשה להם, והכלב יכול להקל מעליהם מעט את עולמם החשוך, ועל כל התפלל על כך פעם ביום, שה' יהיה בעזרו שיצליח באילוף ויוכל לעזור ולסייע לאחרים.

זכה סעדיה, שכל בניו כשתליי זהים, עוסקים בתורה ועמלה, עורבים חיי שעה ועוסקים בחיי עולם, ולמרות הזדקנותו של אביהם, אחד מהם לא חשב לרשית את עסקיו ולטפל בכלביו.

בכל עת זכר סעדיה את דבר מחלתו, שהוא חולה במחלת החיים, ועל כן חשב בליבו שכבר הגיע העת והזמן בו ימכור את כל הכלביה שלו, עם מאות הכלבים שבה, ויוכל לשבת בבית ה' כל ימי חייו, לחוות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, כשאיפתו של דוד המלך ע"ה.

במשך שנה שלימה ניסה סעדיה למכור את הכלביה שלו עם מאות הכלבים שבה, אך ללא הועיל, בכל פעם שהיה קונה רציני שרצה לרכוש, כשהגיע העת לחתום על החוזה, מעשה שטן, התעורר לקונה איוה שהוא חשש או חשד, וממתונו הקונה ירד מרעיון הקניה.

באחד הערבים שכנס לבית הכנסת לשיעורו של המורי, ראה פועלים המחליפים את 'ארונות הכתבים' הישנים המטים ליפוא, בארונות חדשים ומפוארים. כיאה לרש' ה', כאשר עמד על גביהם שאלתיאל שכנו בעל עדר הכבשים, ושאלתיאל מספר לכל השמעיים, את הידוע להם, שלחארונה הזדקן וניסה למכור את העדר אך ללא הצלחה, והוסקו וספר 'דושה' שכאשר בא למורי ובקש ממנו עצה ותושיה מה ניתן לעשות להצליח למכור את העדר, האם יש לו איוה שהיא טובה לכן, השיבו המורי, שאביו היה אומר, שיקבל על עצמו שלא מצליח למכור את העדר תוך חודש, ואם יתרום את סכפו ה'מעשר' של המכירה לכבוד בית ה', והמורי הציע, שיקבל על עצמו כן, ואם יצליח יקנה 'מעשר' ארונות חדשים לפאר את בית ה'. כאשר בסייעתא דשמיא הצלחתי למכור את העדר לפני שכבוים, כעת אני מקיים את שקלובתי על עצמי, ומביא ארונות ספרים חדשים ומפוארים לכבוד בית ה'!

אזכור אב בני החלפמה לייחוד הפרשה עם פר"ג.

עוד באותו ערב נכנס סעדיה לבית המורי מושלם, וסיפר לו שהראיה בו תולשיה את עיטוריה הכסף מעל הספר תורה הקדוש לא מש ממנו, למרות שכבר עברו כששים שנה, ותמיד היתה לו שאיפה ותכנית שיוכל לצפות את הספר תורה חזרה כפי שהיה, אלא שכבר לפני כחמשים שנה, כשהזדמן לו סכום שהיה גדול בעיניו באותם ימים, הלך לברר אצל צורך, ונאמר לו שמדובר בסכום עצום ורב. כעת אמר סעדיה, שיש לי בעיה דומה לזו שהיתה לשאלתיאל, שכידוע לכבודו כבר זקנתי, ואני מנסה למכור את הכלביה שלי עם כל הציוד ומאות הכלבים, אלא שכבר זמן רב שאיני מצליח למכורם.

לאחר שמעתי את מה שהיה עם שאלתיאל, אמר סעדיה, חשבתי בליבי, שאקבל על עצמי שאם אצליח למכור את הכלביה ומאות הכלבים תוך חודש ימים, אתרום בכספי המעשר ציפוי חדש לספר התורה, הציפוי המפואר ביותר ששייך, ציפוי 'פיליגראן' עבודת יד.

השיבו המורי, כמה אני שמח על ששאיפותיך כנות וטהורות, ולמעלה משישים שנה אתה חושב על כבוד הספר תורה, ורעיונך מצויינים ביותר, אלא שאני חושב, הוסיף המורי, שמצוה גדולה זו של ציפוי הספר תורה הקדוש, אינה יכולה להיות שייכת רק לאדם אחד, צריך שכל בני הקהילה יעשו זאת יחדיו, ואם אתה רוצה רעיון לסגולה, קבל על עצמך לשפץ את כל הכניסה לבית הכנסת, שבמקום שבמות החורך יבוססו כולם בבוק, תהיה דרך מרוצפת, וכל צרר בית הכנסת לא תראה כה מונחת ועוובה.

אבל מה יהיה עם ספר התורה הקדוש, הוסיף סעדיה ושאל. השיבו המורי, שאחר שהוא יצא לכבוד בית הכנסת והצרו, אטול על עצמי מצוה זו, לדאוג לעיטור הספר התורה הקדוש.

סגולתו של המורי הועילה, ותוך זמן קצר הצליח סעדיה למכור את כל הכלביה, ומיד החל בעבודות שיפיון רחבת בית הכנסת, בריצוף ושיפון, כשהוא עומד על גבי הפועלים ודואג שיעשו את עבודתם על הצד היותר טוב, לכבוד בית הכנסת והשכינה השורה בתוכה. ואכן לא ניתן היה להכיר את מקום בית הכנסת, הכל נבנה מחדש ובאופן יפה ומפואר, כיאה לבית ה'.

באמצע הקיץ, כשנסתיימו עבודות שיפון צרר בית הכנסת, הגיע העת בו המורי יקיים את חלקו, בדאגה לקניית עיטור מיוחד לכבוד ספר התורה. המורי דיבר על כך בבית הכנסת בשבת, והסביר שמדובר על עלות משוערת של כארבעים וחמש אלף דולר, ואם כל בית אי תירום את חלקו בסך ארבעת אלפי שקלים, שהם כאלף דולר, אפשרי גם תושבים, נוכל בעוזה"ת לקראת תושבי הבאים לכבד את הספר תורה בעיטורו וציפוי כפי כעיסורו הציפוי שהיה לנו ונגזל מעמנו.

חלק מבני המקום נענו לקריאת המורי בשמחה, ונתנו את הסכום המבוקש במקומו או בתשלום בלתי שישלש מהתושבים טענו שאין באפשרותם לעמוד בהוצאה גדולה זו, והשתתפו רק בחלק מהסכום, כך שיחד הגיעו רק למחצית מהסכום הנדרש. באותה העת פנה סעדיה למורי ושאל, היות ויש בידו עדיין סכום גדול מכספי המעשרות שנתרו אחרי השיפון, אולי כדאי לתנם לצורך כבוד הספר תורה. והמורי השיבו, שאם הוא רוצה מצוה מהודרת, שישפץ גם את 'חדרי הכבוד' של בית הכנסת לכבוד ה'ימים הנוראים' והחגים הקרובים ובאים, שזו מצוה שאין לה תובעים, ובודאי זכותו תהיה גדולה בכך.

כשהחל חודש אלו ועדיין לא היה להם אלא כמחצית הסכום, שאל הגבאי את המורי, למדנו רבנו, מדוע לא רציתם לקחת את כל התרומה מאת סעדיה, כך שכיום כבר היינו מברכים על המוגמר, ולא עוד, אלא כאשר סעדיה הציע להשלים את החסר, המורי הציע בפניו לשפץ את חדרי הכבוד. האם אכן שיפון חדרי הכבוד קודם ללבית התורה.

ידידי היקר, הכבוד המורי, ראשית ראווי לך לדעת שאכן שיפון מקום זה הוא חשוב עד מאוד, וכבר עורר על כך 'החפץ חיים', בספרו משנה ברורה, בביאור הלכה בתחילת סימן ג', אלא שיש דברים בגו מדוע אינני מעוניין לקבל מכספו לצורך חיפוי ועיטור ספר התורה, הן כי יצאתי לו את כל אותם רעיונות.

לשאלת הגבאי מה מצא המורי פסול בסעדיה וממנו, שכידוע לרבים הינו ירא שמים מאוד, ומקפיד על קלה כחמורה. השיבו המורי, אם תלמד את פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תא' עפרש"י, כפי שאתה בודאי לומד, תבין בודאי מדוע הגתי כן.

מה מצא הגבאי בלימוד פרשתנו עפרש"י?

תשובה ל"סיפור ושאלה ביעוד"

בתשובה לשאלה, מה מצא הרב כתיבאל בלימוד פרשתנו עפרש"י, מקור לסגולתו של מרן שליט"א לבני הקיבוץ הסמוכים לגבול להנצל מהטילים הנורים לעברם מהאויבים שמעבר לגבול, שבתפילות שחיות ועורבית יקראו 'קריאת שמע ובכרתייה' במתינות, ועדיף שיאמרו יחידו מלה במלה, ובזכות זאת ינצלו מכל מיני משחית שהאויבים שולחים לעברם. הרב כתיבאל מצא בלימודו את המקור להצלה מהאויבים בקריאת שמע ובכרתייה בנחת במיוחד כשאומרים אותה יחידו מלה במלה, וזאת מדברי רש"י כ"ג, ע"פ, 'ואמר אלהים שמע קרביה אדם קרביה היות למלחמה על איב'אין אל יד' לבכך אל תיראו ואל תחפזו ואל תיעצו מפניהם', וביאר רש"י, 'שמע ישראל' אפילו אין בכך מלה אלא קריאת שמע בלבד, כדאי אתם שיושיע אתכם'. במזרר בדברי רש"י, שהזכיר של קריאת שמע גדולה ועוומה עד מאוד, אשר אפילו אם אין לישראל אלא זכות זו בלבד, היא כדאית ההצילם ולהושיעם מיד אויביהם, ובכדי שקריאת שמע תועיל, יש לקרוא כדת וכראוי, ובמתנות מילה במילה, ועדיף כל הציבור יחדיו, שבאופן זה בודאי שניתן לקרוא כדבעי, וזכותה תגן על יושיב העיר הזאת ועל כל בית ישראל שבכל מקום ומקום.

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם, כתובת וטלפון, עד ליום ג' לבעוד 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - (08) [מחו"ל: בקידומת 8 + 972 (24 שעות)] [או למייל yaepstein@aol.com עד יום ב' בערב בלבד]

הפרסים לשבוע זה: ספר "מתוק האור - ימים נוראים" ב"ב. עוד ארבעה זוכים מנסים, כל אחד בספר "ומא טבא לרבנן", כל בו לעניני סיום הפרס לשבוע זה על "סיפור ושאלה ביעוד" ש"נ זוכים, כל אחד בספר "שבנת דניאל - הלמת שנת המצויים בתחילת נבילדים".

להערות, הארות ותגובות וכל עניני העלון, ותרומות והנחחות, יש לפנות למערכת בפקס ובמייל הנ"ל

שפת האזנים **לשבוע פרשת דברים**
הרבנים א"ה ב"ח
ויקליבקי י.מ. - לייחוד - כל אלוהי - חמנה ומוסר, ל"כ.
כהן מ. - מודיעין עלית - שיה יצחק תמים המנים - אלול תשרי.
שואליאן ג. - קרית ספר - שיה יצחק תמים המנים - אלול תשרי.
פרידמאן - מודיעין עלית - שיה יצחק תמים המנים - אלול תשרי.
קסל מ. - קרית ספר - חובת הבטחון וההשתדלות.
קסטנבוים ד. - מודיעין עלית - חובת הבטחון וההשתדלות.
הודעה נשלחה ותשלח לזוכים. (במהלך החודש הקרוב)
yaepstein@aol.com